

पादौ “वनानि द्वादशाभ्यां त्रयोसुनोत्तरदक्षिणे । महावनं ।
महाश्रेष्ठं वरं काश्यपनं २ शुभम् । कोकिताख्यं
तृतीयक्षेत्रं तृतीयं तानुवनं ४ तथा । पञ्चमं कुसुमाख्यं
५ षष्ठं भाग्यश्रीरसं ६ नाम्ना कर्णवनं ७ श्रेष्ठं स
प्रथमं परिकीर्तितम् । अष्टमं खदिरं ८ प्रोक्तं नवमं
लोहजं वनम् ९ । नाम्ना भद्रवनं १० श्रेष्ठं दशमं बल-
पुण्ड्रम् । एकादशं समाख्यातं बल्लवावनं ११ ।
नाम्ना विल्ववनं १२ श्रेष्ठं द्वादशं कामनाप्रदम् । इति
द्वादशमं ज्ञानि वनानि शुभदानि च” । द्वादशोपवना-
न्याह जाराहे “आदौ ब्रह्मवनं । नाम द्वितीयं त्वष्ट-
रोवनम् २ । तृतीयं विह्वलं नाम कदम्बाख्यं ४ चतु-
र्थकम् । नाम्ना स्वर्णवनं ५ श्रेष्ठं पञ्चमं परिकीर्ति-
तम् । सुरभीवननामापि षष्ठमाह्लादवर्णनम् । श्रेष्ठं
प्रेमवनं ७ नाम सप्तमं शुभदं नृणाम् । मयूरवन-
नामापि चाष्टमं परिकीर्तितम् । मानेक्षितवनं ८
श्रेष्ठं नवमं मानवर्णनम् । शेषशाखिवनं १० श्रेष्ठं दशमं
पापनाशनम् । एकादशं समाख्यातं नारदाख्यं १
शुभोदितम् । द्वादशं परमानन्दवनं २ सर्वायुदायकम् ।
इति द्वादशमं ज्ञानि वनान्युपवनानि च” । द्वादशप्रतिष-
नानि भविष्ये “आदौ रङ्गवनं श्रेष्ठं पुरसंज्ञाविरा-
जितम् । वात्सीवनं २ द्वितीयक्षेत्रं करहाटं ३ तृतीयकम् ।
चतुर्थं काश्यपनामापि ४ वनं कामप्रदं नृणाम् । वनमञ्जन-
नामापि ५ पञ्चमं स्त्रीशुभप्रदम् । नाम्ना कर्णवनं ६ श्रेष्ठं
षष्ठं स्वप्रवरप्रदम् । कृष्णाक्षिपलकं ७ नाम वनं सप्तम-
धीरितम् । नन्दप्रेक्षणकणाख्यं वनं नन्दनन्दनप्रदम् ।
वनमिन्द्रवनं ८ नाम नवमं कृष्णपूजितम् । शिखावनं १०
शुभं प्रोक्तं दशमं नन्दभाषितम् । चन्द्रावलीवनं ११
श्रेष्ठमेकादशमुदाहृतम् । नाम्ना लोहवनं १२ श्रेष्ठं
द्वादशं शुभदं नृणाम् । इति प्रतिषनान्याहुर्मार्गे
वसिष्ठे दक्षिणे । इति द्वादशसंज्ञास्ते देवावासफल-
प्रदाः” । द्वादशाधिवनान्याह विष्णुः “मथुरा १ प्रथमं
नाम राधाकुण्डं २ द्वितीयकम् । नन्दपामरं ३ तृतीय-
गूढस्थानं ४ चतुर्थकम् । पञ्चमं ललितापामं ५ षष्ठमाहुरद्वि-
ष्टम् । सप्तमं गोकुलं ६ स्थानं ७ अष्टमं बलदेवकम् ८ । गोव-
र्द्धनवनं ९ श्रेष्ठं नवमं कामनाप्रदम् । वनं जावटं १०
नाम दशमं परिकीर्तितम् । सुखं हृन्दावनं ११ श्रेष्ठमे-
कादशं प्रकीर्तितम् । रुद्धेनवटं १२ स्थानं वनं द्वादशं
कीर्तितम् । इति द्वादशसंज्ञानि वनान्यधिवनानि च ।

वनानामधिपाः प्रोक्ता व्रजमण्डलमध्यगाः । एषां नैव
विलोकेन वनयात्रा च निष्कला । एषाञ्च दर्शनेनैव
वनयात्रा शुभप्रदा । आदौ लोकां वटा पश्येद्वनयात्रां
ततश्चरेत् । सर्वान् कामानवाप्नोति विष्णुलोकमवाप्नु-
यात् । सर्वत्र विजयी भूयाद्वनयात्राप्रभावतः” ।

व्रजनाथ पु० इत० । श्रीकृष्णे व्रजपाळादयोऽप्यत्र । [श्रीकृष्णे
व्रजमीहन पु० व्रजान् व्रजस्थान् माहयति सुहृ-णिच्-ल्यु ।
व्रजवर पु० व्रजानां तत्स्थानां वरः प्राप्नोत्यर्थः । श्रीकृष्णे ।
व्रजवल्लभ पु० इत० । श्रीकृष्णे ।
व्रजाङ्गना स्त्री इत० । व्रजस्य स्त्रियां गोप्याम् ।
व्रज्या स्त्री व्रज-क्यप् । १ पर्याटने रगमने रजिगोप्रोयुं ह्यर्थः
प्रयागे च समरः ।

व्रण शब्दे आ० पर० अक० सेट् । व्रणति अवाणीत् अत्रणीत् ।
व्रण अङ्गुक्षतो अद० चु० अ० अक० सेट् । व्रणयति अत्रव्रणत् त
व्रण पु० न० चु० व्रण-अच् । क्षते समरः । तत्सुखरूपनि-
दानादि भावप्र० उक्तं यथा “व्रणो द्विधा परिज्ञेयो दोष
जागन्तुभेदतः । दोषजो दुष्टदोषैः स्यादन्यः शस्त्रादि-
सम्भवः” । तत्र वातिकस्य लक्षणमाह “क्षयः क-
ठिनसंस्पर्शो मन्दस्त्रावो महारुजः । तद्युतः स्फु-
टितश्चाथो व्रणो मारुतसम्भवः” । अथः अचलः ।
पैतिकमाह “हृष्णामोहज्वरक्लेदाहदुःखावदारणैः ।
व्रणं पित्तकृतं विद्यात् चावेमन्दैश्च पूतिकैः” । क्लेद-
व्याहृताः दुःखं व्यथारूपम् । अवदारणं व्रणे विदा-
रणवत् पीडा । लैभिकमाह “बद्धपिच्छो गुरुः
स्निग्धस्तिमितो मन्दवेदनः । पाण्डुरवर्णोऽत्यसंक्लेशचिर-
पाको कफव्रणः” । बद्धपिच्छः बद्धपिच्छिलः । अत्य-
संक्लेशो रूपाहृत् । रौधिरं रुद्धं सार्द्धपातिकमाह
“रक्तो रक्तश्चतोरक्ताद् द्विजः स्यात् तदन्यः” ।
तदन्यः द्विजदोषविह्वलसम्भवः । शुद्धवर्णलिङ्गमाह
“जिह्वातन्नामोऽतिमृदुः सस्यः स्निग्धोऽत्यवेदनः । सु-
व्यस्यो निरास्त्रावः शुद्धव्रण इति स्मृतः । जिह्वातन्नामः
तत्रशब्दोऽत्र स्वरूपार्थः तेन जिह्वावद्वक्तः । सुव्य-
स्यः अल्पनतारहितः । दुष्टव्रणलिङ्गमाह “पूतिपू-
यादिदृष्टासृक्सावत्सङ्गी चिरस्थितिः । दुष्टव्रणो-
ऽतगन्वादिः शुद्धनिद्रविपर्ययः” । चतुर्ष्वङ्गी कोटर-
वान् । अतिगन्वादिः आदिशब्देन साववेदनाधिवर्ण-
तादयः संवृत्तान् । संरोहित्रव्रणस्य लिङ्गमाह “कपोत-
पर्यप्रतिमा यस्यां तातोद्वर्जिताः । स्थिराश्च पिङ्गका-